

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО І САДОВО-
ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

Кафедра лісівництва

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ННІ ЛіСПГ

проф. Роман ВАСИЛИШИН

« 19 » 05 2023 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри лісівництва

Протокол № 7 від 15.05.2023 р.

Завідувач кафедри, доц.

Наталія ПУЗРІНА

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Лісове господарство»

Гарант ОП

Наталія ПУЗРІНА

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ І СВІТУ»**

Спеціальність : 205 Лісове господарство

Освітня програма: Лісове господарство

Навчально-науковий інститут лісового і садово-паркового господарства

Розробники: к. с.-г. н., доц. Білоус В.М.

**1. Опис навчальної дисципліни
«Мисливське господарство України і світу»**

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	205 «Лісове господарство»	
Освітня програма	Лісове господарство	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4,0	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2022-2023	
Семестр	6	
Лекційні заняття	15	
Практичні заняття	30	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	75	
Навчальна практика	-	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є оволодіння методами вивчення, сталого управління та збереження мисливських ресурсів, ознайомлення зі світовими тенденціями розвитку та впровадження прогресивного досвіду ведення мисливського господарства.

Завданням дисципліни є оволодіння студентами теоретичних положень та практичних навичок з:

зоогеографічних особливостей і відмінностей континентів і островів;
опису ареалів тварин;
застосування зоогеографічних для управління популяціями диких тварин, акліматизації та реакліматизації, створення живих зооколекцій.

вміти:

- організовувати роботу з охорони, підтримання чисельності та раціонального використання ресурсів мисливських тварин;
- визначати види мисливських тварин за зовнішніми ознаками та слідами життєдіяльності, статево-вікову структуру популяцій;
- визначати типи та категорії мисливських угідь, проводити їх оцінку;
- організовувати обліки чисельності мисливських тварин;
- визначати показники оптимальної чисельності та щільності популяцій мисливських тварин;

Навчальна дисципліна забезпечує формування:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі лісового і мисливського господарства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів лісівничої науки і характеризується комплексністю та відповідністю природних зональних умов.

загальні компетентності (ЗК): Знання та розуміння предметної області та розуміння професії (ЗК 7); Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 8); Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 9); Прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК 10).

фахові (спеціальні) компетентності (ФК): Здатність використовувати знання й практичні навички для аналізу біологічних явищ і процесів, біометричної обробки дослідних даних та їх математичного моделювання (ФК 3); Здатність вирішувати поставлені завдання з мисливства та забезпечувати ведення мисливського господарства в лісовому фонді (ФК 8).

Програмні результати навчання (ПРН) ОП: Прагнути до самоорганізації та самоосвіти (ПРН 2); Проводити літературний пошук українською та іноземними мовами і аналізувати отриману інформацію (ПРН 3); Володіти базовими гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями для вирішення завдань з організації та ведення лісового господарства (ПРН 4); Розуміти і застосовувати особливості процесів росту і розвитку лісових насаджень, теорії та принципи ведення лісового і мисливського господарства для вирішення завдань професійної діяльності (ПРН 5); Проектувати та організовувати ведення лісового та мисливського господарства відповідно до встановлених вимог (ПРН 8); Оцінювати значимість отриманих результатів досліджень дерев, деревостанів, насаджень, лісових масивів і стану довкілля, стану мисливських тварин та їх кормової бази і робити аргументовані висновки (ПРН 11); Інтегрувати та удосконалювати виробничі процеси ведення лісового господарства відповідно до чинних вимог (ПРН 12); Виконувати чітко та якісно професійні завдання, удосконалювати технологію їх виконання та навчати інших (ПРН 14).

3. Програма та структура навчальної дисципліни для повного терміну денної форми навчання

Модуль 1. Мисливське господарство, мисливська фауна та мисливські угіддя

Тема 1. Історія та розвиток мисливствознавства.

Вступна лекція. Предмет і завдання дисципліни, основні терміни і поняття. Виникнення та історія мисливства. Розвиток мисливства після появи вогнепальної зброї. Виникнення і формування мисливствознавства, як науки. Мисливськознавча термінологія; Міжнародна співпраця у галузі мисливствознавства. Мисливський туризм. Національні традиції мисливства в Україні. Мисливська етика та ритуали. Організація, структура та управління мисливським господарством в Україні та світі. Новітній досвід ведення мисливського господарства.

Тема 2. Біологічні, екологічні та етологічні особливості основних представників мисливської фауни.

Ратичні (лось, олень європейський, олень плямистий, лань, козуля європейська, кабан дикий, муфлон); Зайцеподібні (заєць сірий); Хижі (вовк, лисиця, собака єнотоподібний, борсук, куниця кам'яна та лісова, норка американська; Гризуни (бобер, ондатра, байбак). Голубоподібні (припутень). Гусеподібні (крижень, чирянка велика, чирянка мала, широконосіска, попелюх, гуски – сіра, білолоба велика, гуменник). Журавлеподібні (лиска, курочка водяна). Куроподібні (фазан, куріпка сіра, перепілка), Сивкоподібні (слуква,

баранець звичайний). Акліматизація, реакліматизація та розселення мисливських тварин.

Тема 3. Мисливські угіддя. Біотехнічні заходи.

Класифікація мисливських угідь. Таксономічні одиниці класифікації мисливських угідь: тип, клас, категорія. Кормові та захисні властивості мисливських угідь. Лісові мисливські угіддя. Водно-болотяні мисливські угіддя. Відкриті мисливські угіддя: сільськогосподарські землі, луки, степ. Гірські мисливські угіддя, їх зональність.

Продуктивність мисливських угідь. Біотехнічні заходи в мисливському господарстві: створення порхалищ, гальковиськ, солонців; поліпшення гніздових умов для водоплавної дичини; спеціальна посадка захисних рослин для укриття тварин (ремізи); створення кормових полів.

Впорядкування та інвентаризація мисливських угідь. Види впорядкування мисливських угідь. Інвентаризація мисливських угідь. Організація території мисливського господарства. Типологія і бонітування мисливських угідь. Кормові і захисні властивості мисливських угідь у розрізі типів і класів бонітету.

Порядок надання у користування мисливських угідь. Користувачі мисливських угідь. Терміни користування і площа мисливських угідь, що надаються користувачам. Договори і умови ведення мисливського господарства. Плата за користування мисливськими угіддями. Права та обов'язки користувачів мисливських угідь.

Класифікація біотехнічних заходів. Методи підгодівлі мисливських тварин. Основні корми для мисливських тварин. Поживність кормів. Створення кормових реміз і кормових полів. Викладання кормів в годівниці, на підгодівельному майданчику, кормових маршрутах і точках. Обсяг і тривалість підгодівлі. Потреба в кормах на підгодівельний період для різних видів мисливських тварин. Особливості підгодівлі різних представників мисливської фауни.

Тема 4. Інвентаризація мисливських ресурсів.

Облік чисельності мисливських тварин. Зимові обліки: на місцях підгодівлі та скупчень тварин. Картування слідів. Маршрутний облік звірів. Облік за екскрементами. Анкетно-опитові методи обліку. Літньо-осінній облік пернатої дичини на маршрутних смугах. Облік водоплавних птахів. Особливості обліку диких ратичних та хутрових звірів. Прогнозування чисельності мисливських тварин. Охорона і відтворення мисливських тварин. Статистична звітність (форма 2-тп Мисливство).

Основи управління популяціями мисливських тварин. Визначення вікової та статеві структури популяцій мисливських тварин.

Модуль 2. Охорона та раціональне використання мисливських ресурсів.

Тема 5. Мисливське спорядження, мисливські трофеї, мисливське собаківництво.

Холодна мисливська зброя. Історія розвитку вогнепальної мисливської зброї. Класифікація сучасної мисливської зброї. Мисливські рушниці та гвинтівки: одно- й двоствольні, одно- й багатозарядні; малого, середнього і великого калібру. Рушниці з не відкидними і відкидними стволами. Комбіновані мисливські рушниці. Приладдя до мисливської зброї. Спорядження мисливських набоїв. Екіпірування мисливця.

Порядок придбання і зберігання мисливської зброї та боєприпасів. Техніка добування мисливських тварин. Техніка безпеки при зберіганні, транспортування і використанні мисливської зброї та самоловів.

Первинне оброблення добутої дичини та препарування трофеїв. Виготовлення опудал для наукових колекцій та музейних експозицій. Порядок реєстрації мисливських трофеїв і оформлення трофейного листа. Експертиза мисливських трофеїв.

Історія розвитку мисливського собаківництва. Породи мисливських собак, особливості екстер'єру, темпераменту та спеціалізація. Підготовка до полювання та використання собак мисливських порід. Порядок дресирування, польових випробувань і змагання мисливських собак. Порядок використання на полюванні собак мисливських порід.

Тема 6. Охорона мисливських ресурсів.

Охоронний статус представників мисливської фауни. Законодавчі акти по охороні тваринного світу; терміни полювання; охорона рідкісних видів тварин; обмеження розмірів добування мисливських тварин; заборона хижацьких способів добування мисливських тварин; боротьба з браконьєрством. Патрулювання угідь. Техніка єгерської безпеки. Організація вольєрного розведення мисливських тварин. Реабілітація диких тварин.

Комплексні заходи, спрямовані на відтворення, у тому числі штучне, мисливських тварин, збереження і поліпшення середовища їх перебування. Відтворювальні ділянки.

Тема 7. Раціональне використання мисливських ресурсів.

Державний контроль у галузі мисливського господарства та полювання. Громадські організації мисливців. Громадський контроль за полюванням. Право на полювання. Полювання з використанням вогнепальної мисливської зброї. Дії, що прирівнюються до полювання. Умови організації та здійснення полювання іноземцями. Документи на право полювання. Способи полювання: індивідуальне полювання; колективне полювання; колективне полювання з нагоничами (облавне полювання). Ліміти використання мисливських тварин. Дозволи на добування мисливських тварин. Терміни полювання. Заборони щодо здійснення полювання. Техніка безпеки на полюванні.

4. Структура навчальної дисципліни повного терміну навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Мисливське господарство, мисливська фауна та мисливські угіддя														
Тема 1. Вступна лекція. Історія та розвиток мисливствознавства.	1-2	16	2	2	-	-	12	-	1	-	-	-	-	
Тема 2. Біологічні, екологічні та етологічні особливості основних представників мисливської фауни.	3-4	16	2	2	-	-	12	-	1	1	-	-	-	
Тема 3. Мисливські угіддя. Біотехнічні заходи.	5-6	16	2	2	-	-	12	-	1	1	-	-	-	
Тема 4. Інвентаризація мисливських ресурсів.	7-8	16	2	2	-	-	12	-			-	-	-	
Разом за змістовим модулем 1	x	64	8	8	-	-	48	-	3	2	-	-	-	
Змістовий модуль 2. Охорона та раціональне використання мисливських ресурсів.														
Тема 5. Мисливське спорядження, мисливські трофеї, мисливське собаківництво.	9-10	18	2	2	-	-	14	-	1	1-	-	-	-	
Тема 6. Охорона мисливських ресурсів.	11-12	18	2	2	-	-	14	-	1		-	-	-	
Тема 7. Раціональне використання мисливських ресурсів.	13-15	20	3	3	-	-	14	-	1	1	-	-	-	
Разом за змістовим модулем 2	x	56	7	7	-	-	42	-	3	2	-	-	-	
	x	120	15	15	-	-	90	-	6	4	-	-	-	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення оптимальної щільності та чисельності основних видів мисливських тварин.	2
2	Облік мисливських звірів і птахів.	2
3	Біотехнічні споруди у мисливському господарстві.	2
4	Проектування приміщень для утримування диких тварин.	2
5	Корми та підгодівля диких тварин в мисливському господарстві.	2
6	Типологія та бонітування мисливських угідь.	2
7	Мисливська зброя, боєприпаси та спорядження.	3
	Разом	15

6. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладення, евристичний метод, дослідницький метод.

Метод проблемного викладення - перш ніж викладати матеріал, ставиться проблема, формулюється пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показується спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Пояснювально-ілюстративний метод - студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення.

Репродуктивний метод - застосування вивченого на основі методики виконання типового завдання, тобто діяльність студента є алгоритмічною і відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам - в аналогічних ситуаціях.

Евристичний метод - організація активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань або під керівництвом викладача, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює викладач або самі студенти на основі роботи над програмами (зокрема й комп'ютерними) та з навчальними посібниками.

Дослідницький метод - після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в

дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

7. Форми контролю

Поточний контроль (фронтальний, груповий, індивідуальний і комбінований), проміжна та підсумкова атестація

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студентів відбувається відповідно до положення «Про екзамени і заліки у НУБіП України».

Поточний контроль		Рейтинг з навчальної роботи $R_{НР}$	Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$	Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$	Підсумкова атестація	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2					
0-100	0-100	0-70	0-20	0-5	0-30	0-100

Рейтинг студента з навчальної роботи $R_{НР}$ стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} \cdot K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ} \cdot K^{(n)}_{ЗМ})}{K_{ДИС}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де $R^{(1)}_{ЗМ}, \dots, R^{(n)}_{ЗМ}$ – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K^{(1)}_{ЗМ}, \dots, K^{(n)}_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{ДИС} = K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + K^{(n)}_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}$ – рейтинг з додаткової роботи;

$R_{ШТР}$ – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти $K^{(1)}_{ЗМ} = \dots = K^{(n)}_{ЗМ}$. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР}.$$

Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$ додається до $R_{НР}$ і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{\text{штр}}$ не перевищує 5 балів і віднімається від $R_{\text{нр}}$. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

Розрахунковий рейтинг з дисципліни становить 100 балів. Рейтинг з навчальної роботи – 70 балів, рейтинг з атестації – 30 балів

Рейтингові оцінки зі змістових модулів

Термін навчання (тижні)	Номер змістового модуля	Навчальне навантаження, год.	Кредити ECTS	Рейтингова оцінка змістового модуля	
				Мінімальна	Розрахункова
1-7	1	63	2.0	60	100
8-15	2	72	2.5	60	100
Всього	2	135	4,5	42	70

Рейтинг з додаткової роботи $R_{\text{др}}$ становить 20 балів.

Рейтинг штрафний $R_{\text{штр}}$ становить 5 балів.

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + 0,3R_{\text{ат}}$$

$$R_{\text{нр}} = (0,7 (R_{1\text{зм}} \times 1,5 + R_{2\text{зм}} \times 1,5)) : 2 + R_{\text{др}} - R_{\text{штр}}$$

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	Екзаменів	Заліків
90 – 100	Відмінно	Зараховано
74 – 89	Добре	
60 – 73	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Навчально-методичне забезпечення

1. Тищенко В.М., Гойчук А.Ф. Лісова зоологія. Робоча програма, методичні вказівки та контрольні завдання для студентів заочної форми навчання вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації ОКР «Бакалавр» напряму «Лісове і садово-паркове господарство». Київ : 2011. 38 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Делеган І. В., Делеган І. І., Делеган І. І. Біологія лісових птахів і звірів. Львів: Поллі, 2005. 600 с.

2. Гайченко В. А., Царик Й. В. Екологія тварин: Навчальний посібник. Херсон : Олді-плюс, Київ : Ліра-К, 2012. 232 с.

3. Глушков М. В. Лось. Экология и управление популяциями. Киров,

2001. 318 с.

4. Корж О. П. Етологія тварин: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2011. 236 с.

5. Бондаренко В. Д. Біотехнія: навч. Посібник. Ч. 1. Львів: ІЗМН, 1998. 200 с.; Ч. 2. Львів: ІЗМН, 2002. 352 с.

6. Бондаренко В. Д. Біотехнія: навч. Посібник. Ч. 2. Львів: ІЗМН, 2002. 352 с.

7. Бондаренко В. Д., Делеган І. В. Мисливствознавство. К.; РН МКВОБ, 1993. 197 с.

Додаткова

1. Гандзюра В. П. Екологія. К., 2002. 85 с.

2. Делеган І. В., Чернявський М. В., Феннич В. С. Перспективи розвитку мисливського господарства в Закарпатті (Практичні рекомендації щодо розвитку мисливського господарства при запровадженні багатофункціонального, наближеного до природи ведення лісового господарства). Івано-Франковськ: Фоліант, 2007. 158 с.

3. Потіш Л.А., Фаринець С.І. Навчально-польова практика з зоології: Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2013. 120 с.

4. Потіш Л.А. Птахи Закарпатської області (анотований список). Львів, 2009. 124 с.

5. Царик Й.В., Яворський І.П., Шидловський І.В. Хребетні тварини західних областей України. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 52 с. 5.

6. Фауна України: охоронні категорії. Довідник / О. Годлевська, І. Парникоза, В. Різун, Г. Фесенко, Ю. Куцоконь, І. Загороднюк, М. Шевченко, Д. Іноземцева. Видання друге, перероблене та доповнене. Київ, 2010. 80 с.

Інтернет-джерела

1. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс] – <http://www.nbuv.gov.ua>.

2. Законодавство України [Електронний ресурс] – <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Урядовий портал [Електронний ресурс] – <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Український сервер мисливця – <http://www.uahunter.com.ua>

5. Український портал мисливця [Електронний ресурс] – <http://www.hunters.com.ua/blog/pomogaya-prirode>.